

УДК 351.741:614.46](477)

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2021.1.08>

ВАДИМ СЕРГІЙОВИЧ СЕЛЮКОВ,

кандидат юридичних наук, доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-6690-6484>,
e-mail: vadim.selyukov@gmail.com;

ВІКТОРІЯ СЕРГІЇВНА МАКАРЕНКО,

кандидат юридичних наук,
Харківський національний університет внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-3310-0684>,
e-mail: viks.gerasymenko@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Розглянуто проблемні питання взаємодії поліції та населення в умовах карантинних обмежень, викликаних пандемією коронавірусу COVID-19. Наголошено на тому, що головними проблемами в сучасній взаємодії можна вважати відсутність довіри до діяльності поліції та можливості продуктивного живого спілкування через карантин і застарілі методи діяльності поліції в контексті взаємодії з населенням. Запропоновано орієнтовні напрямки подолання зазначених проблем.

Ключові слова: діяльність поліції в умовах карантину, взаємодія поліції з населенням, партнерство, COVID-19, карантинні обмеження, довіра населення.

Оглядова стаття

Постановка проблеми

Пандемія коронавірусу COVID-19 сколихнула всі наявні устої функціонування суспільства в цілому світі. Нині немає країни, яку б минули проблеми, пов'язані з епідемією та карантинними заходами. Зміни соціальних пріоритетів та форм існування суспільства потребують вагомих змін у механізмах функціонування державних органів. Держави вперше за багато років потребують реальної підтримки населення, яка має проявлятися у різних формах взаємодії та довіри. Оскільки влада покладається на систему правоохоронних органів заради забезпечення безпеки суспільства, його захисту не лише від загроз публічній або особистій безпеці, а й від поширення домашнього насилля, бандитизму, розповсюдження зброї та наркотиків, то і заходи, пов'язані із запобіганням поширенню COVID-19, потребують розширення функцій та збільшення повноважень. У цьому ракурсі ключової ролі набуває Національна поліція, яка поряд із діяльністю щодо протидії злочинності та забезпечення публічної безпеки та порядку повинна певним чином долати негативні явища, пов'язані з епідемією та соціальними обмеженнями. Так, на поліцію постійно покладаються нові повноваження, пов'язані із застосуванням до населення певного роду обмежень, а саме каран-

тинних. Саме через появу нових повноважень та розширення кола функцій поліції її діяльність буде ефективною лише в тому разі, якщо вона, перш за все, буде законною та якісною.

До того ж варто зауважити, що здатність поліції повною мірою реалізовувати функції, пов'язані із забезпеченням карантинних та протиепідемічних заходів, залежить не від спроможності законотворців пристосовувати законодавство до наявних потреб, що, однак, є дуже важливим, а насамперед від того, чи довіряє населення владі в особі поліції, чи розглядає її як законного утримувача влади. Саме це має значення для з'ясування того, чи дотримуватимуться люди встановлених обмежень і чи вважатимуть вимоги поліцейських законними та необхідними [1].

Довіра до поліції, віра в те, що діяльність кожного поліцейського є необхідною з погляду суспільного благополуччя, упевненість кожного в тому, що його голос буде почутий, – все це є позитивом на шляху формування високого рівня довіри населення до поліції. А підтримка поліції сприяє зменшенню спротиву та негативного ставлення до будь-яких форм впливу поліції на суспільні відносини, навіть на законні [2]. Тобто йдеться про те, що зміст поняття законності, або, як стверджує Д. Дж. Джонс [3], легітимність може виражатися

не лише в чіткому дотриманні вимог приписів нормативно-правових актів поліцейськими, а й у визнанні суспільством діяльності поліції як законної.

Стан дослідження проблеми

Сучасна наукова спільнота багато уваги приділяє питанням діяльності органів виконавчої влади в умовах карантину. Діяльність поліції під час локдауну з метою протидії поширенню коронавірусу досліджено в контексті способів та методів діяльності щодо встановлення винуватості. Проведено низку досліджень щодо змісту норм, які визначають склад правопорушень щодо дотримання карантинних обмежень. Однак проблеми взаємодії поліції та населення в умовах карантину не отримали великого висвітлення у вітчизняній науковій думці. Тому, спираючись на досвід та результати досліджень закордонних колег, пропонуємо здійснити зазначений аналіз.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є розглянути окремі проблемні аспекти формування партнерських відносин поліції та громадськості в умовах всесвітньої пандемії коронавірусу COVID-19 і на підставі аналізу визначити напрямки подолання вказаних проблем та механізми їх подальшого уникнення.

Тематика діяльності поліції під час пандемії коронавірусу нині систематично досліджується вченими різних галузей наук і галузей знань, однак доцільним та актуальним зараз є встановлення загальних тенденцій визначення ролі поліції в механізмі підтримання правопорядку та забезпечення прав і свобод громадян під час пандемії та карантинних заходів, що і є *завданням* статті. Особливу увагу пропонується приділити саме процесу налагодження партнерських відносин між поліцією та населенням.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у статті окреслено проблеми діяльності поліції та шляхи їх можливого вирішення, які раніше не досліджувались через те, що карантин є досить новим явищем для українського суспільства.

Виклад основного матеріалу

Розглянуто питання формування механізмів підвищення довіри населення до поліції в умовах карантинних заходів, проаналізовано та охарактеризовано поширені правопорушення, що стали актуальними через карантинні обмеження.

Як наголошувалося вище, ефективність діяльності поліції залежить від рівня довіри населення до вжиття поліцейськими різноманітних заходів. Положення Закону України «Про Національну поліцію» визначають довіру населення до поліції як головний критерій ефективності її діяльності. У цьому разі варто детальніше розтлумачити взаємозв'язок довіри населення та рівня ефективності діяльності органів та підрозділів поліції, особливо в умовах карантину.

Ухвалення нових законів владою зумовлює дві хвилі пристосування до їх змісту: вироблення механізмів забезпечення реалізації цих положень поліцією та осмислення необхідності й розуміння важливості цих положень з погляду населення. Важливим фактором є те, чи насправді діяльність владних органів (мається на увазі нормотворчих, а не правотворчих) у цьому разі вважається легітимною та соціально необхідною на думку населення. Крім того, важливо зазначити, що у разі забезпечення дотримання положень законів у спосіб, який характеризується відсутністю соціальної справедливості та великою мілітаризованістю, під час якого відсутня взаємодія із населенням, ризик виникнення порушень публічного порядку і безпеки та зростання їх рівня значно збільшиться [4]. З іншого погляду, якщо суспільство піддає сумніву законність положень нових правових актів, не варто чекати від самого суспільства, навіть з урахуванням діяльності поліції, орієнтованої на громаду, що люди дотримуватимуться нових обмежень [5]. З огляду на зазначене варто підкреслити, що ефективність діяльності поліції в умовах карантину забезпечується не виключно налагодженням зв'язків поліції та громадськості, а й довірою населення до влади в цілому. Саме до влади, а не до поліції як її представника. Тобто зниження рівня конфронтації між суспільством та поліцією залежить від способів та методів організації роботи поліції, а також від розуміння населенням владної діяльності як такої, що спрямована на забезпечення благополуччя суспільства, а не виключно на встановлення певних обмежень.

Ще одним важливим фактором впливу на процес формування довіри населення до поліції є діяльність засобів масової інформації. Як відомо, преса вважається п'ятою владою, що виражається в реальному впливі на свідомість населення шляхом використання різноманітних технологій. Засоби масової інформації (ЗМІ) в Україні також широко висвітлюють діяльність поліції, однак найбільш поширеними

є новини, які розповідають про негативні її сторони діяльності.

Так, поліцейські у Києві у квітні 2020 р. затримали пересічних громадян, які, зі слів останніх, просто проходили повз мітинг під час карантину. Версія поліції була дещо іншою: «було затримано учасників незаконного мітингу під час карантину»¹. Інший інцидент стався в Одесі, коли правоохоронці прибули на набережну перевірити дотримання громадянами карантинних заходів, запроваджених Постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211. Поліцейських цікавила торгівля у прибережній зоні². Набуває резонансу, підвищує чисельність переглядів сторінок в Інтернеті, а також породжує жваві дискусії та обговорення саме така інформація. Однак постійне поширення інформації такого формату закріплює негативне сприйняття населенням діяльності владних структур щодо соціальної справедливості. Вдалим рішенням щодо подолання вказаної проблеми є активна просвітницька робота з поширення позитивної інформації про діяльність правоохоронних органів в Україні з використанням мережі Інтернет.

Зважаючи на такі негативні приклади, поліцейські не лише України, а й усього світу намагаються довести те, що вони вдаються до крайніх заходів з метою забезпечення виконання нових законів. Такими діями правоохоронці підтверджують те, що специфіка їхньої роботи наразі характеризується мілітаристичністю, все ще наявною в сучасній поліцейській діяльності.

З іншого боку, можна говорити про те, що діяльність поліції має ґрунтуватися насамперед на розумінні принципу забезпечення прав людини. Така політика повинна ґрунтуватися на діяльності, яка не розглядає методи впливу на населення виключно у вигляді примусових заходів, а спирається на залучення людини до розмови та допомогу людині. Однак нині про-

блема коронавірусу COVID-19 значно ускладнює таку діяльність. Тому поліції важливо активізувати дистанційні форми взаємодії та громадського контролю. А в ситуаціях, коли люди порушують правила дотримання соціальної дистанції, заборону відвідування місць масового скупчення або не одягають маски, поліцейські мають перш за все попередити про незаконність їх дій та, що важливо, роз'яснити, чому саме ці обмеження є зараз необхідними.

Спілкування громадськості з поліцією має бути частим, зрозумілим і добровільним, щоб сприяти зміцненню її легітимності [6]. У свою чергу, варто погодитись із думкою Е. Шук, яка підкреслює, що взаємодія з населенням на засадах партнерства є перевіреним способом посилення неформального соціального контролю з метою дотримання населенням положень закону [7]. Вкрай важливим є дотримання зазначеного принципу партнерства із тими особами, які порушили закон. Спілкування поліцейських із порушниками обов'язково повинно передбачати можливість особи висловити власну думку з приводу подій. Ключовими у цьому процесі мають бути не лише можливість висловити свою думку, а й вислухати, сприйняти ту інформацію, яку надає особа. Однак під час постійного соціального стресу, викликаного пандемією, така діяльність значно ускладнюється, тому що поліція наразі не може систематично забезпечувати живе спілкування з населенням, а проведення ефективної комунікації за допомогою ЗМІ є достатньо новою та складною діяльністю для поліцейських органів.

В умовах карантину напрямки діяльності поліції, як уже наголошувалось, оновилися. Нині вимоги карантинних обмежень реалізуються за допомогою постійного контролю та забезпечуються поліцейськими. Останні, у свою чергу, систематично вживають заходів, що обмежують права громадян (поліцейські заходи), через що населення починає сприймати ворожо як окремих поліцейських, так і діяльність Національної поліції в цілому.

Вихід із такої ситуації запропоновано австралійськими вченими, які зазначають, що процесуальна справедливість є визначальною для формування високого рівня сприйняття населенням вимог поліцейських та схвалення їх діяльності. У досліджуваних випадках діяльність поліцейських ґрунтувалась на засадах нейтралітету, участі громадян, поваги та мотивів, що викликають довіру. Це проявлялося в тому, що будь-яка діяльність поліцейських стосовно громадян супроводжувалась поясненням її причин та підстав. Як встановлено дослідженням, така діяльність має позитивні переваги для

¹ Полицейские устроили беспредел: украинцы жалуются на задержания из-за карантина // Главред : сайт. 11.04.2020. URL: <https://glavred.info/ukraine/10164737-policeyskie-ustroili-bespredel-ukraincy-zhaluyutsya-na-zaderzhaniya-iz-za-karantina.html> (дата звернення: 18.01.2021).

² Начальник патрульной полиции Одессы и его заместитель отправили в больницу владельца торговой точки, якобы нарушавшего карантин // Думская : сайт. 05.04.2020. URL: <https://dumskaya.net/news/politceyskoe-gosudarstvo-na-odesskom-plyazhe-nac-112318/> (дата звернення: 18.01.2021).

поліції. Населення змінило своє ставлення до власних протиправних настроїв (бажання вчинити протиправні дії зменшилось), а поліцейську діяльність населення почало характеризувати як таку, на яку воно згодне і якою задоволене [8]. Це дослідження ще раз підтверджує той факт, що поліція може заручитися підтримкою населення, використовуючи не методи придушення та примусу, а заходи просвітництва з дотриманням принципу поваги до людей.

Наступними заходами з підвищення рівня довіри населення до діяльності поліції в умовах карантину є запровадження спільних комунікаційних платформ за участі громадськості, представників органів охорони здоров'я та поліції. Такі заходи мають забезпечити тристоронню взаємодію та взаємодопомогу в протидії поширенню коронавірусу COVID-19. Громадськість буде почута, органи охорони здоров'я роз'яснюватимуть причини та мотиви запровадження карантинних заходів, а поліція наголосить на найпоширеніших видах порушень публічного порядку у сфері забезпечення дотримання карантинних вимог. І такі зустрічі повинні бути не поодинокими, а мати систематичний характер, проводитись незалежно від наявності або відсутності надзвичайного стану або особливих подій. Такі платформи повинні бути повсякденною діяльністю органів влади на всіх рівнях і з переважною більшістю питань, що стосуються взаємовідносин із населенням.

Передбачається також дотримання соціальної неупередженості у спілкуванні з населенням незалежно від різних ознак. Це є проявом однакового ставлення до людей, що підтверджує їх рівноправність [8]. Найчастіше саме порушення зазначеної вимоги стає наріжним каменем у формуванні високого рівня довіри населення до поліції. У населення може складатися враження, що стосовно одних, найбільш маргінальних та «низьких», соціальних верств населення поліція використовує мілітаризовані репресивні методи, а до інших – поблажливі та поступливі. Це в довгостро-

ковій перспективі підриває авторитет та враження про легітимність діяльності поліції.

Висновки

Підсумовуючи викладене, варто зауважити, що пандемія коронавірусу хоча і ускладнила роботу у більшості державних та недержавних органів, однак певною мірою спонукала до освоєння нових методів і форм управління та взаємодії суспільства й держави у процесі протидії поширенню епідемії. Головною перешкодою для ефективного формування довірчого ставлення населення до діяльності поліції є використання застарілих методів примусу, а не переконання в процесі забезпечення дотримання населенням карантинних обмежень. Доведено, що запорукою успішної діяльності поліцейських є дотримання принципів соціальної справедливості, роз'яснення підстав та мети своєї діяльності, підтримання постійного взаємозв'язку та уважність до потреб і вимог суспільства.

З огляду на викладене пропонується запровадити нові, більш відкриті та спрощені процедури налагодження контакту між поліцією та громадськістю, зокрема з іншими органами (у тристоронньому форматі). В умовах карантинних обмежень під час пандемії оновлення та розширення повноважень працівників поліції та оперативність і доступність таких механізмів є визначальною. Нині найпростіший спосіб комунікації в світі – мережа Інтернет. Використання новітніх технологій і підвищення значущості прес-служб поліцейських підрозділів мають стати початком плідної взаємодії поліції та суспільства, а отже, й розвитку довірчих відносин.

І наостанок слід підкреслити, що можливість живого спілкування з використанням інформаційних технологій чи в інший спосіб має підтримуватися тим, що керівництво поліції прислухатиметься до проблем та побажань громадськості, адже головним завданням поліції є надання нею послуг – сервісна діяльність, спрямована на задоволення потреб населення.

Список бібліографічних посилань

1. Terrill W., Paoline E. A., Gau J. M. Three Pillars of Police Legitimacy: Procedural Justice, Use of Force, and Occupational Culture. *The Politics of Policing: Between Force and Legitimacy*. 2016. Vol. 21. Pp. 59–76.
2. Bolger P. C., Walters G. D. The Relationship Between Police Procedural Justice, Police Legitimacy, and People's Willingness to Cooperate with Law Enforcement: A Meta-analysis. *Journal of Criminal Justice*. 2019. No. 60. Pp. 93–99. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2019.01.001>.
3. Jones D. J. The Potential Impacts of Pandemic Policing on Police Legitimacy: Planning Past the COVID-19 Crisis. *Policing: A Journal of Policy and Practice*. 2020. Vol. 14, Iss. 3. Pp. 579–586. DOI: <https://doi.org/10.1093/police/paaa026>.
4. Reicher S., Stott C. Policing the Coronavirus Outbreak: Processes and Prospects for Collective Disorder. *Policing: A Journal of Policy and Practice*. 2020. Vol. 14, Iss. 3. Pp. 569–573. DOI: <https://doi.org/10.1093/police/paaa014>.

5. Murphy K., Tyler T. R., Curtis A. Nurturing Regulatory Compliance: Is Procedural Justice Effective When People Question the Legitimacy of the Law? *Regulation & Governance*. 2009. Vol. 3, No. 1. Pp. 1–26.
6. Chanin J., Courts J. Examining the Determinants of Police Department Online Transparency. *Criminology, Criminal Justice, Law & Society*. 2017. Vol. 18. P. 52–70.
7. Schuck A. M. Community policing, Coproduction and Social Control: Restoring, Police Legitimacy // *Political Authority, Social Control and Public Policy* / ed. by C. E. Rabe-Hemp, N. S. Lind. Bingley : Emerald Group Publishing, 2019. Pp. 63–78.
8. Mazerolle L., Bennet S., Antrobus E., Eggins E. Procedural Justice, Routine Encounters and Citizen Perceptions of Police: Main Findings from the Queensland Community Engagement Trial (QCET). *Journal of Experimental Criminology*. 2012. No. 8. Pp. 343–367.

Надійшла до редколегії 26.01.2021

СЕЛЮКОВ В. С., МАКАРЕНКО В. С. ПРОБЛЕМЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПОЛИЦИИ С ОБЩЕСТВЕННОСТЬЮ В УСЛОВИЯХ КАРАНТИННЫХ ОГРАНИЧЕНИЙ

Рассмотрены проблемные вопросы взаимодействия полиции и населения в условиях карантинных ограничений, вызванных пандемией коронавируса COVID-19. Сделан акцент на том, что главными проблемами в современном взаимодействии можно считать отсутствие доверия к деятельности полиции и возможности продуктивного живого общения из-за карантина, а также устаревшие методы деятельности полиции в контексте взаимодействия с населением. Предложены ориентировочные направления преодоления указанных проблем.

Ключевые слова: *деятельность полиции в условиях карантина, взаимодействие полиции с населением, партнёрство, COVID-19, карантинные ограничения, доверие населения.*

SELIUKOV V. S., MAKARENKO V. S. PROBLEMS OF COMMUNITY POLICING IN TERMS OF QUARANTINE RESTRICTIONS

There have been a large number of such events in the world over the past year that cannot be called ordinary. The most difficult of them is the public challenge of spreading the COVID-19 coronavirus. Ukraine is not an exception to the countries affected by the pandemic. Measures to overcome this problem involve the coordinated work both of all government agencies and society. The police, as one of the agencies that directly enforces certain restrictions caused by anti-epidemic measures, and the contact of the population and the authorities on law enforcement activity, must master new ways of carrying out professional activities.

The pandemic has complicated all public relations in the country without exception. Forms of realization of law enforcement function did not become an exception. Thus, the powers of the police have expanded to some extent due to the need to respect human rights' restrictions in the context of combating the spread of the disease. Such functions are necessary, but their availability and necessity are questionable from the point of view of the population. The police have the duty to stop the offenses and prosecute those who violate the law regarding certain restrictions caused by the pandemic. At the same time, the majority of the population does not take seriously the appeals of health care authorities and quarantine requirements. This complicates the difficult relationship between the police and the public, since the latter does not perceive police activity in this case as legal and necessary. This leads to exacerbation of conflicts and contradictions. The constant confrontation between these entities significantly affects the level of security and quality of law enforcement activity.

The relevance of the study is explained by the importance of police actions in the context of ensuring the compliance of the population with quarantine restrictions. Besides, a large amount of negative material on the Internet provokes the population to negative perception of police activities. However, it may be successful period for the formation of trust, partnership between the police and the population in regard to the situation where solving the problem (spread of the pandemic) requires the mobilization of both the population and the government.

Given the above, the authors of the article have analyzed the key problems of community policing in terms of today's challenges. The authors have developed propositions to improve the forms, methods and techniques of policing to maintain the appropriate level of public confidence in its activities. The obtained results can be further used in scientific and practical activities. The work can become a basis for further research, ground for the implementation of new forms of activities by practical units. The results of the study should be also taken into account during further rule-making activities.

Key words: *police activities in terms of quarantine, community policing, partnership, COVID-19, quarantine restrictions, public confidence.*